

UDK: 341.221.2
izvorni znanstveni rad
primljen 15. siječnja 2001.

Dr. sc. Vesna Kazazić,
izvanredni profesor Pravnog fakulteta u Mostaru

SPORAZUM O PRIMJENI XI. DIJELA KONVENCIJE UN O PRAVU MORA OD 10. 12. 1982. GODINE I STANJE U ZONI DANAS

Dio XI, te Aneksi III. i IV. Konvencije, kao i Sporazum o implementaciji dijela XI. Konvencije UN o pravu mora od 10. 12. 1982. godine uspostavili su pravni režim koji regulira istraživanje i eksploataciju mineralnih bogatstava dubokog podmorja izvan granica nacionalne jurisdikcije.

Sporazumom iz 1994. godine prihvaćene su primjedbe Sjedinjenih Država i drugih industrijski razvijenih država na XI. dio Konvencije iz 1982.

U radu se opisuje režim rudarenja i promjene koje su napravljene Sporazumom kao i stanje u Međunarodnoj zoni danas.

Treća konferencija Ujedinjenih naroda o pravu mora završila je svoj dugogodišnji rad usvajanjem Konvencije UN o pravu mora 10. 12. 1982. godine. Konvencija je stupila na snagu 16. 11. 1994. godine.¹

Dio XI. konvencije iz 1982. godine, te Aneksi III. i IV. konvencije odnose se na Zonu tj. na prostor morskog dna s podzemlja izvan granica nacionalne jurisdikcije koji je proglašen zajedničkom baštinom čovječanstva.

Član 136. Konvencije iz 1982. godine određuje da je Zona zajednička baština čovječanstva. Ovo načelo odražava činjenicu da Zona i njezina bogatstva jesu izvan teritorijalne jurisdikcije bilo koje države i jesu otvorena za korištenje svima u skladu s općeprihvaćenim pravilima.

U pogledu ekonomskog sustava eksploatacije Zone prihvaćen je "usporedni sustav". Prema tom sustavu, resurse u Zoni istražuje i iskorištava Vlast – međunarodna organizacija – i to u ime čitavoga čovječanstva. Konvencija je predvidjela opsežnu organizaciju Vlasti sa širokom mrežom glavnih i pomoćnih organa. Glavni organi Vlasti su Skupština, Vijeće i Tajništvo, te Poduzeće.

Pored Vlasti, djelatnosti u Zoni mogu vršiti i drugi entiteti koji su za to zainteresirani (države, državna poduzeća, multinacionalne kompanije te fizičke i pravne osobe koje su

¹ Za tekst *Konvencije* glasovalo je 130 država, 4 su glasovale protiv (Izrael, Turska, SAD i Venezuela), a 17 država se suzdržalo.

Konvencija je potpisana 10. 12. 1982. godine u Montego Bayu na Jamajci od strane 117 država. Bosna i Hercegovina je na temelju sukcesije stranka *Konvencije* (Sl. list R BiH, br. 15/1995). V. tekst *Konvencije* u: *Narodne novine*, Međunarodni ugovori, br. 9. od 20. 6. 2000. godine.

državljeni država stranaka Konvencije ili država koje za njih jamče). Njima je osiguran pristup u Zonu ukoliko zaključe ugovor s Vlašću. Ti ugovorni partneri bili su u obvezi osigurati početni kapital i tehnologiju za eksploataciju jednoga operativnog polja, čime bi omogućili i Poduzeću da istodobno počne tržišnu proizvodnju s njima.

Pošto pravni režim u podmorju izvan granica nacionalne jurisdikcije nije zadovoljio industrijski razvijene države, neke su od njih donijele zakone o dubokomorskom rudarstvu, koji su trebale imati privremeni karakter dok ne stupi na snagu Konvencija UN o pravu mora.²

Da bi uskladile zajedničke ciljeve u istraživanju i iskorištavanju bogatstava morskog dna, neke su države zaključile i sporazume između sebe.³

Manjkavosti u dijelu XI. konvencije iz 1982. godine imale su za posljedicu da Sjedinjene Države, te druge razvijene države nisu postale stranke Konvencije.

Smanjenje komercijalnog interesa za rudarenje dubokog podmorja zbog relativno niske cijene metala tijekom zadnjeg desetljeća utrlo je put ka reformi dijela XI. Ovo slabljenje interesa i rezultirajuće slabljenje u istraživačkim aktivnostima navelo je većinu država da priznaju da su goleme birokratska struktura i detaljne odredbe o komercijalnom iskorištavanju sadržane u dijelu XI. nepotrebne.

Zato industrijski razvijene države nisu željele pristupiti Konvenciji dok se ne izmijene odredbe o rudarenju u dubokom podmorju. To je bio povod Glavnom tajniku Ujedinjenih naroda da tijekom 1990. godine potakne neformalne konzultacije kojima je bio cilj da se takve izmjene postignu, te da se tako promovira široko prihvaćanje Konvencije.

Konzultacije su rezultirale usvajanjem Sporazuma o primjeni dijela XI. koji je usvojila Opća skupština UN-a 28. 7. 1994. godine.⁴

Sporazum je u potpunosti priznao primjedbe SAD i drugih industrijskih država na dio XI.

Sporazum je stupio na snagu 28. 7. 1996. godine.

SPORAZUM O PRIMJENI XI. DIJELA KONVENCIJE UN O PRAVU MORA OD 10. 12. 1982. GODINE

U uvodu Sporazuma države strane su, među ostalim, istaknule da priznaju važan doprinos Konvencije UN o pravu mora u održavanju mira, pravde i napretka za sve

² Takve su zakone donijele: Sjedinjene Američke Države (1980), Savezna Republika Njemačka (1980), Ujedinjeno Kraljevstvo (1981), Francuska (1981), Bivši SSSR (1982), Japan (1982) i Italija (1985). Vidi detaljnu raščlambu spomenutih zakona u: Degan Vladimir Đuro, *Zakonodavstvo industrijski razvijenih država o dubokomorskom rudarstvu i Konvencija UN o pravu mora iz 1982*, Usporedno pomorsko pravo i pomorska kupoprodaja, br. 1-4 (109-112), Zagreb 1986, str. 46 - 90.

³ Riječ je o Sporazumu o privremenim aranžmanima o polimetaličkim modulima na morskom dnu, zaključenom između SR Njemačke, Sjedinjenih Država, Francuske i Velike Britanije 1982. godine, te Privremenom aranžmanu o pitajima koja se odnose na morsko dno iz 1984. godine, zaključenom između Belgije, Francuske, SR Njemačke, Italije, Japana, Nizozemske, Velike Britanije i Sjedinjenih Država.

⁴ Sporazum je usvojen sa 121 glasom (uključujući i SAD), nitko nije glasovao protiv, a 7 država se suzdržalo.

V. tekst u: *Narodne novine* – Međunarodni ugovori, br. 9, od 20. 6. 2000. godine.

narode svijeta, njezinu važnost za zaštitu i očuvanje morskog okoliša, te bitne političke i gospodarske promjene, a posebno tržišno usmjerene pristupe koji utječu na primjenu XI. dijela Konvencije.

Odredbe Sporazuma i Poglavlja XI. Konvencije UN o pravu mora bit će interpretirane i primjenjivane zajedno kao jedan instrument. U slučaju bilo kakve kontradiktornosti prioritet će imati odredbe Sporazuma.⁵

Svaka buduća ratifikacija ili pristup Konvenciji imat će za posljedicu i ratifikaciju, odnosno prihvrat Sporazuma. Isto tako, države neće moći postati samo strankom Sporazuma; one će morati prihvatiti i obveze iz Konvencije.⁶ One pak države koje su potpisale Sporazum, a nisu pristupile Konvenciji, Sporazum mogu privremeno primjenjivati u skladu s nacionalnim i međunarodnim zakonima i propisima, počevši od 16. 11. 1994. godine. Privremena primjena završit će se ili datumom stupanja na snagu Sporazuma, ili 16. 11. 1998. godine, uz uvjet da do tog datuma postanu strankama Konvencije.⁷

Da bi Sporazum stupio na snagu, svoj konačan pristanak moralo je dati barem 40 država, a među njima je moralo biti najmanje pet razvijenih država čija su poduzeća već bila angažirana u istraživanju Zone.⁸

Kako Sporazum nije stupio na snagu do dana stupanja na snagu Konvencije (tj. 16. 11. 1994), on se od tog dana privremeno primjenjuje.

Izmjene i dopune sustava istraživanja i iskorištavanja Zone sadržane su u dodatku (Aneksu) predloženog Sporazuma. Bit svih predloženih promjena je u tome da se izmijene pravila iz Konvencije. Promjene su učinjene zbog procjena da će komercijalno iskorištavanje minerala s dubokog dna i podmorja početi tek u dvadesetim godinama 21. stoljeća, te da ipak nije dovoljno usavršena tehnologija njihove prerade. Kao bitan razlog navodi se i spoznaje da je "novi razvoj kompjutorske tehnologije i optičkih vlakana umanjio potrebe za metalima kao sirovinom".

1. TROŠKOVI DRŽAVA STRANAKA I ORGANIZACIJSKI ARANŽMANI

Prema tekstu Aneksa Sporazuma, Međunarodna vlast za morsko dno (Vlast) će, u skladu s režimom koji je ustanovljen u XI. dijelu Konvencije i Sporazumom organizirati i nadzirati djelatnosti u Zoni.

U cilju smanjenja troškova država stranaka, svi organi i tijela koji će biti ustanovljeni u skladu s Konvencijom i Sporazumom moraju biti ekonomični, a sastanci njihovih tijela moraju se održavati samo onda kada su stvarno nužni da bi se obavili poslovi u početnom razdoblju ograničenog djelovanja Vlasti.⁹

⁵ Čl. 2. st. 1. *Sporazuma*

⁶ Čl. 2. st. 1. *Sporazuma*

⁷ Čl. 4. st. 1. i 2. *Sporazuma*

⁸ Čl. 7. st. 2. 3. *Sporazuma*

⁹ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 2.

Rad svih organa Vlasti, do odobrenja prvog plana za iskorištavanje, bit će ograničen na samo one djelatnosti koje su primjerene stupnju zainteresiranosti međunarodnog tržišta za istraživanje Zone i različitim fazama razvoja djelatnosti.¹⁰

Početne zadaće Vlasti, nakon što Konvencija UN o pravu mora stupi na snagu, obavljaju Skupština, Vijeće, Tajništvo, Pravna i tehnička komisija, te Financijski odbor. Zadaće Ekonomsko-planske komisije obavljat će Pravna i tehnička komisija, dok drukčije ne odluči Vijeće, ili dok se ne odobri prvi plan za iskorištavanje.¹¹

Nakon stupanja na snagu Konvencije i odobrenja prvog plana rada za iskorištavanje mineralnih bogatstava podmorja Vlast će se angažirati na:¹²

1. razmatranju zahtjeva za odobravanje planova rada za istraživanje u skladu s XI. dijelom Konvencije i Sporazuma;¹³
2. primjeni odluka Pripremne komisije za Međunarodnu vlast za morsko dno i Međunarodni sud za pravo mora o pionirskim ulagačima i državama potvrde;¹⁴
3. praćenju poštuju li se planovi rada za istraživanje koji su odobreni u vidu ugovora, te ispitivanju trendova i razvoja dubokomorskog rudarstva posebno analizi uvjeta na svjetskom tržištu te cijena metala;¹⁵
4. analizi mogućeg utjecaja proizvodnje ruda iz Zone na gospodarstvo zemalja u razvoju kopnenih proizvođača ruda, a sve s ciljem da im se pomogne u njihovoj gospodarskoj prilagodbi i smanje teškoće koje mogu nastati;¹⁶
5. usvajanju pravila i postupaka koji su prijeko potrebni za obavljanje djelatnosti u Zoni. Ta pravila i postupci, bez obzira na odgovarajuće odredbe Konvencije o trajanju radova za istraživanje i iskorištavanje,¹⁷ moraju uvažavati i odredbe Sporazuma, odgodu komercijalnog dubokomorskog rudarstva te brzinu odvijanja djelatnosti u Zoni;¹⁸
6. usvajanju pravila i postupaka s primjenjivim standardima za očuvanje morskog okoliša te poticanju znanstvenog istraživanja vezanog za djelatnosti u Zoni s naglaskom na istraživanje utjecaja djelatnosti u Zoni na okoliš;¹⁹
7. praćenju razvoja tehnologije važne za djelatnosti u Zoni, posebno one važne za zaštitu i očuvanje morskog okoliša;²⁰ te
8. izradi pravila i postupaka za iskorištavanje, uključujući i one koji se odnose na zaštitu morskog okoliša.²¹

¹⁰ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 3.

¹¹ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 4.

¹² *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 5.

¹³ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 5(a)

¹⁴ Isto, Odjeljak 1. st. 5(b)

¹⁵ Isto, Odjeljak 1. st. 5(c i d)

¹⁶ Isto, Odjeljak 1. st. 5(e).

¹⁷ Čl. 17. st. 2(b) i (c), Priloga III. Konvencije.

¹⁸ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 5(t).

¹⁹ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 5. (g i h).

²⁰ Isto, Odjeljak 1. st. 5(i)

²¹ Isto, Odjeljak 1. st. 5(k).

Zahtjeve za odobravanje planova rada za istraživanje odobravat će Vijeće na temelju preporuka Pravne i tehničke komisije. Razmatranje zahtjeva za odobravanje plana rada za istraživanje mora biti u skladu s odredbama Konvencije, posebno Aneksa III, te Sporazuma. S tim u vezi, odobravat će se planovi rada za istraživanje:

- a) koje su odobrili organi u državama koji nisu registrirani pionirski investitori,²² ali su obavili značajne djelatnosti u Zoni prije stupanja na snagu Konvencije, ako udovoljavaju određenim uvjetima;²³
- b) registriranim pionirskim investitorima u roku 36 mjeseci od stupanja na snagu Konvencije,²⁴ ako udovoljavaju određenim uvjetima. Plan rada mora se sastojati od dokumenata i drugih podataka podnesenih pripremljenoj komisiji prije i nakon registracije, te od potvrde da se udovoljava svim obvezama koje proizlaze iz režima pionirskih ulagatelja, a koju izdaje Pripremna komisija. Takav plan rada smatra se odobrenim. On ima oblik ugovora zaključenog između Vlasti i registriranoga pionirskog investitora.²⁵
- c) novim cjelinama, u skladu s načelom nediskriminacije.²⁶

Sastavni dio zahtjeva za odobravanje plana rada mora biti i studija o mogućem utjecaju predloženih djelatnosti na morski okoliš.²⁷

Plan rada za istraživanje odobrava se na razdoblje od 15 godina. Taj rok se može produžiti za još 5 godina ako je ugovaratelj nastojao u dobroj vjeri udovoljiti zahtjevima plana rada, ali iz opravdanih razloga koji su izvan njegove kontrole nije mogao završiti pripreme za prelazak na iskorištavanje, ili ako ekonomske okolnosti ne opravdavaju prelazak na iskorištavanje.

Nakon isteka plana rada za istraživanje, ugovaratelj podnosi plan rada za iskorištavanje.²⁸

Plan rada za istraživanje za koji jamči neka država koja privremeno primjenjuje Sporazum prestaje ako ona obustavi privremenu primjenu Sporazuma, a ne postane privremena članica Vlasti, ili ne postane država stranka.²⁹

Vlast je u obvezi usvojiti pravila, propise i postavke da bi olakšala odobravanje plana rada za istraživanje i iskorištavanje. S tim u vezi:

- Vlast može pristupiti izradi takvih pravila uvijek kad smatra da su ona nužna za obavljanje djelatnosti u Zoni, ako se ustanovi da neposredno slijedi komercijalno

²² Navedeni su u Rezoluciji II, stavak 1(a), (ii) ili (iii).

²³ Smatra se da plan udovoljava financijskim i tehničkim zahtjevima koji su potrebni za njegovo odobrenje, ako se potvrdi da je podnositelj zahtjeva u djelatnost istraživanja utrošio iznos od najmanje 30 milijuna US dolara, a najmanje 10% od tog iznosa utrošio u određivanje lokacije, topografsku studiju i procjenu područja navedenog u planu rada, *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 6(a) (i).

²⁴ Prema tekstu Rezolucije II, st. 8(a) taj je rok bio 6 mjeseci. Država koja jamči za zahtjev za odobravanje plana rada u skladu s odredbama podstavka (a)(i) ili (ii) može biti ili država stranka ili država koja privremeno primjenjuje Sporazum, *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 6(a)(ii).

²⁵ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 6(a)(ii).

²⁶ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 6(a)(iii).

²⁷ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 7.

²⁸ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 9.

²⁹ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 1.

iskorištavanje ili kad državljani neke države podnesu zahtjev za odobrenje plana rada za iskorištavanje; u tom slučaju Vlast mora usvojiti takva pravila, postupke i propise u roku od dvije godine od podnošenja zahtjeva,³⁰

- ako, pak, Vijeće ne izradi ta pravila u navedenom roku, a zahtjev za odobrenje plana rada za iskorištavanje bude podnesen, Vijeće može taj plan privremeno odobriti na temelju načela sadržanih u Konvenciji i Sporazumu i na temelju načela nediskriminacije između ugovaratelja.³¹

Nakon što Sporazum stupi na snagu države i drugi subjekti koji su ga privremeno primjenjivali,³² i za njih nije na snazi, mogu ostati članice Vlasti dok i za njih Sporazum ne stupi na snagu u skladu sa sljedećim zahtjevima:

- a) ako Sporazum stupi na snagu prije 16. 11. 1996. godine, takve države mogu nastaviti članstvo u Vlasti nakon što priopće depozitaru Sporazuma da namjeravaju sudjelovati kao članovi na privremenoj osnovi. Takvo njihovo članstvo prestat će ili nakon 16. 11. 1996. godine, ili nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma ili Konvencije za tog člana, zavisno od toga koji je datum raniji.³³
- b) ako Sporazum stupi na snagu nakon 16. 11. 1996. godine, države i subjekti mogu zahtijevati od Vijeća nastavak članstva na privremenoj osnovi (za jedno ili više razdoblja), ali do 16. 11. 1998.³⁴
- c) države ili subjekti koji su članovi Vlasti na privremenoj osnovi (opisani pod t.(a) i (b), u obvezi su primjenjivati odredbe XI. dijela Konvencije i Sporazuma u skladu sa svojim unutarnjim zakonima i imaju ista prava i obveze kao i ostali članovi, i to:³⁵

- obvezu uplaćivati sredstva u proračun Vlasti u skladu sa skalom razrezanih doprinosa,
- pravo da jamče za zahtjev za odobravanje plana rada za istraživanje.

Vlast ima svoj vlastiti proračun. Upravni troškovi podmiruju se iz proračuna Ujedinjenih naroda do kraja godine koja slijedi nakon godine u kojoj će Sporazum stupiti na snagu. Nakon toga upravni troškovi se podmiruju iz doprinosa članova sve dok Vlast ne bude imala dovoljno sredstava iz drugih izvora da bi mogla podmiriti troškove.

Dokinuta je odredba Konvencije (čl. 174. st. 1) o ovlaštenju Vlasti da pozajmljuje sredstva.³⁶

³⁰ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 15 (a i b).

³¹ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 15(c).

³² U skladu s čl. 7. *Sporazuma*.

³³ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 12(A); Vlast može zahtjev države i produžiti nakon 16. 11. 1996. godine na daljnje razdoblje ili razdoblja koja ne mogu biti duža od dvije godine, uz uvjet da je Vijeće uvjereno u dobru vjeru države da postane stranka *Sporazuma* i *Konvencije*.

³⁴ I u ovom slučaju Vijeće mora biti uvjereno u dobru vjeru države za članstvo u Sporazumu i Konvenciji, *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 12(b).

³⁵ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 12. (c)(i) i (ii).

³⁶ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 1. st. 14.

2. PODUZEĆE

Novina u Sporazumu odnosi se i na Poduzeće. Naime, funkcije međunarodnog Poduzeća privremeno će obavljati Tajništvo Vlasti. Iz redova zaposlenih u Vlasti Glavni tajnik imenuje Glavnog upravitelja koji nadgleda obavljanje zadaća Tajništva.

Zadaće Tajništva su:

- a) praćenje i ispitivanje trendova i razvoja dubokomorskog rudarstva kao i analize uvjeta na svjetskog tržištu metala, te cijene metala;
- b) procjena rezultata znanstvenog istraživanja mora vezanog za djelatnosti u Zoni i utjecaj djelatnosti u Zoni na okoliš;
- c) procjena tehnološkog razvoja a posebno tehnologije koja se odnosi na zaštitu i očuvanje morskog okoliša;
- d) vrednovanje podataka o područjima koja su rezervirana za Vlast,
- e) procjena pristupa zajedničkih pothvatima,
- f) prikupljanje obavijesti o dostupnom izučenom osoblju, te
- g) proučavanje opcija poslovne politike u upravljanju Poduzećem u različitim fazama njegove djelatnosti.³⁷

Poduzeće će obavljati svoje početne rudarske djelatnosti u Zoni putem zajedničkih pothvata (joint ventures) s državnim i privatnim poduzećima. Kao i druga poduzeća, ono je u obvezi sklapati sporazume o planovima rada s Vlašću.³⁸ Sporazumom³⁹ je dokinuta obveza država koja je bila predviđena u Konvenciji,⁴⁰ o financiranju jednog rudarskog ležišta Poduzeća.

Ugovaratelj koji je dao određeno područje Vlasti kao rezervirano područje, ima pravo prvi put odbiti ući u zajednički pothvat s Poduzećem radi istraživanja i iskorištavanja svog područja. Ako Poduzeće ne podnese zahtjev za plan rada, u roku od 15 godina od dana kada je to područje rezervirano za Vlast, ili u roku od 15 godina od početka svog djelovanja neovisno o Tajništvu Vlasti, zavisno od toga koji je datum kasniji, onda pravo na podnošenje plana rada na to područje prelazi na ugovaratelja. U tom slučaju ugovaratelj mora ponuditi, u dobroj vjeri, uključivanje i Poduzeća u zajedničkom pothvatu.⁴¹

3. DONOŠENJE ODLUKA

Sporazum donosi promjene i u načinu donošenja odluka u organima Vlasti.

Opće je pravilo da se odluke u organima Vlasti usvajaju konsenzusom.⁴²

Ako konsenzus ne bude postignut, odluke o pitanjima postupka donose se u Skupštini većinom članova koji su prisutni i glasuju, a odluke o meritornim pitanjima donose se dvotrećinskom većinom članova koji su prisutni i glasuju.⁴³

³⁷ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 2. st. 1(a-h).

³⁸ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 2. st. 2. i st. 4.

³⁹ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 2. st. 3.

⁴⁰ Prilog IV, čl. 11. st. 3. Konvencije.

⁴¹ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 2. st. 5.

⁴² *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 3. st. 2.

⁴³ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 3. st. 3.

Kada donosi odluke o nekom pravnom, proračunskom ili financijskom pitanju, ili o bilo kojem pitanju za koje je mjerodavno i Vijeće, Skupština mora dobiti preporuku Vijeća. Ako je, pak, ne prihvati, mora vratiti predmet Vijeću na daljnje razmatranje.⁴⁴

Ako se u radu Vijeća ne postigne konsenzus, odluke o pitanjima postupka donose se većinom članova koji su prisutni i glasuju, a odluke o meritornim pitanjima⁴⁵ donose se dvotrećinskom većinom članova koji su prisutni i koji glasuju.⁴⁶

Ako nisu iscrpljene sve mogućnosti za postizanje konsenzusa o nekom pitanju, a da bi se olakšalo daljnje pregovaranje, Vijeće će odgoditi donošenje odluke.

Odluke Skupštine ili Vijeća, koje imaju utjecaj na financije ili proračun, donose se uz prethodnu preporuku Financijskog odbora.⁴⁷

Sporazumom je dijelom izmijenjen i sastav Vijeća. Ono se sastoji od 38 članova, koje bira Skupština po posebnim kriterijima:

- u prvu skupinu ulaze 4 člana, među onim državama strankama čija potrošnja ili uvoz prelazi 2% ukupne svjetske potrošnje ili ukupnog svjetskog uvoza proizvoda dobivenih iz mineralnih sirovina u Zoni, pri čemu najmanje jedna država mora biti iz istočnoeuropske regije koja ima najrazvijenije gospodarstvo u toj regiji imajući u vidu bruto nacionalni dohodak, i država koja je na dan stupanja na snagu Konvencije imala najrazvijenije gospodarstvo u smislu bruto-nacionalnog proizvoda, ukoliko takve države žele biti predstavljene u grupi (Odjeljak 3. st. 15(a));
- u drugu skupinu ulaze 4 člana među osam država stranaka koje su najviše investirale u pripreme i u provedbu djelatnosti u Zoni, bilo izravno ili preko svojih državljana (Odjeljak 3. st. 15(b));
- u treću skupinu ulaze 4 člana među onim državama strankama koje su, prema proizvodnji na području pod njihovom jurisdikcijom, glavni čisti izvoznici onih kategorija ruda koje potječu iz Zone, među kojima moraju biti najmanje dvije države u razvoju, čiji izvoz takvih ruda ima važan utjecaj na njihova gospodarstva (Odjeljak 3. st. 15(c));
- u četvrtu skupinu ulazi 6 članova među državama strankama u razvoju koje predstavljaju posebne interese, tj. interese država s brojnim stanovništvom, neobalnih država ili država u nepovoljnom geografskom položaju, otočnih država, država najvećih uvoznica ruda koje se dobivaju u Zoni, država koje su potencijalni proizvođači takvih ruda i najmanje razvijenih država (Odjeljak 3. st. 15(d));
- u posljednju skupinu ulazi 18 članova koje Skupština bira u skladu s načelom pravične geografske zastupljenosti, pri čemu se mora voditi računa da svaka geografska regija bude zastupljena s jednim članom (Odjeljak 3. st. 15(e)).⁴⁸

⁴⁴ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 3. st. 4.

⁴⁵ Izuzev ako Konvencija predviđa odlučivanje konsenzusom u Vijeću.

⁴⁶ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 3. st. 5; takvim se odlukama ne smije protiviti većina neke od skupina država koje ulaze u sastav Vijeća.

⁴⁷ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 3. st. 7.

⁴⁸ Kao geografske regije Sporazum nabroja: Afriku, Aziju, Istočnu Europu, Latinsku Ameriku i Karibe i Zapadnu Europu i ostale države.

Ovakvim sastavom Vijeća industrijski razvijene države osigurale su sebi premoć u dvije skupine vijeća: u onoj najvećih potrošača ili uvoznika, te u onoj najznačajnijih investitora. Ovo je posebno značajno stoga što svaka od ove četiri skupine država može uložiti veto na odluke koje ono donosi.

Svaka skupina država izabrana prema stavku (a) do (c) smatra se jednom skupinom u svrhe glasovanja u Vijeću, a države u razvoju izabrane prema stavku 15(d) io (e), smatraju se jednom skupinom u svrhu glasovanja u Vijeću.⁴⁹

Članovi Vijeća biraju se po sljedećoj proceduri:

Skupština ustanovljava listu zemalja koje ispunjavaju kriterije za članstvo država u skupinama iz stavka 15(a) do (d).

Ako neka država ispunjava kriterije za članstvo u više skupina, ta država može biti predložena Vijeću na izbor od samo jedne skupine i ona predstavlja samo tu skupinu pri glasovanju u Vijeću.⁵⁰

Svaku skupinu država (iz stavka 15(a) do (d)) predstavljaaju oni članovi koje predloži ta skupina.

Vijeće prihvata preporuku Pravne i tehničke komisije za odobrenje plana rada. Međutim, Vijeće može i dvotrećinskom većinom članova koji su prisutni i glasuju, uključujući većinu članova koji su prisutni i glasuju u svakoj skupini Vijeća, odlučiti da ne prihvati plan rada. Ako Vijeće ne donese odluku o preporuci za odobrenje plana rada u zadanom roku, preporuka se smatra prihvaćenom istekom tog roka.⁵¹ Ako Komisije preporuči da se plan rada ne odobri ili ne dâ preporuku, Vijeće ipak može odobriti plan rada u skladu s poslovníkom o donođenju odluka o meritornim pitanjima.

Odluke Pravne i tehničke komisije koje se donose glasovanjem, donose se većinom članova koji su prisutni i koji glasuju.⁵²

4. REVIZIJSKA KONFERENCIJA

Sporazumom su dokinute i neke odredbe Konvencije koje se odnose na revizijsku Konferenciju.⁵³

Prema odredbama Sporazuma Skupština, na preporuku Vijeća, može u bilo koje vrijeme preispitati:

- jesu li odredbe o sustavu istraživanja i iskorištavanja bogatstava Zone postigle svoj cilj, odnosno jesu li koristile čovječanstvu kao cjelini;
- jesu li se razvoj i upotreba Zone i njezinih bogatstava provodili na način koji traži zdrav razvoj svjetske privrede i uravnotežen rast međunarodne trgovine;
- jesu li u vremenu od 15 godina rezervirana područja Zone bila iskorištavana na djelotvoran i uravnotežen način, u odnosu na nerezervirana;
- je li se spriječila monopolizacija djelatnosti u Zoni, te

⁴⁹ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 3. st. 9(a).

⁵⁰ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 3. st. 9(b).

⁵¹ Taj rok uobičajeno iznosi 60 dana osim ako Vijeće odluči biti dulje razdoblje, aneks Sporazuma, Odjeljak 3. st. 11.(a).

⁵² *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 3. st. 13.

⁵³ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 4.

- dijele li se koristi dobivene od iskorištavanja Zone pravično, posebno državama u razvoju?

Sporazumom je uređeno da će se izmjene Sporazuma i XI. dijela Konvencije vršiti prema sljedećim postupcima:

- država stranka može predložiti amandman na odredbe Konvencije koje se odnose na djelatnosti u Zoni (uključujući i Odjeljak 4. Aneksa VI), pismenim priopćenjem glavnom tajniku Vlasti.

Tajnik dostavlja takvo priopćenje državama strankama. Nakon što ga odobri Vijeće, amandman mora odobriti i Skupština i nakon toga on se smatra usvojenim.

Prije odobravanja amandmana Vijeće i Skupština moraju se uvjeriti da amandman ne šteti sustavu istraživanja i iskorištavanja bogatstava u Zoni.

Usvojeni amandmani otvaraju se na potpis država stranaka 12 mjeseci nakon usvajanja u sjedištu UN u New Yorku (ukoliko drukčije nije predviđeno samim amandmanom).

Amandman koji se odnosi isključivo na djelatnosti u Zoni i amandman na Aneks VI. stupa na snagu za sve države stranke poslije isteka jedne godine od pohranjivanja isprava o ratifikaciji ili o pristupanju tri četvrtine država stranaka.

Država koja postane strankom Konvencije poslije stupanja na snagu amandmana, smatra se strankom Konvencije s tim amandmanima.

Prilikom rasprave o izmjenama Sporazuma i XI. dijela Konvencije države moraju osigurati održavanje načela koja se odnose na:

- načelo zajedničke baštine čovječanstva, međunarodnog režima koji je ustanovljen radi osiguranja pravičnog iskorištavanja bogatstava Zone u korist svih zemalja, posebno onih u razvoju, te Vlasti koja organizira, obavlja i nadzire djelatnosti u Zoni;
- zabranu postavljanja zahtjeva za suverenosti na dijelovima Zone te na monopoliziranje djelatnosti u Zoni;
- upotrebu Zone isključivo u miroljubive svrhe;
- znanstveno istraživanje mora, prijenos tehnologije, zaštitu morskog okoliša, zaštitu ljudskih života;
- prava obalnih država, pravni položaj voda iznad Zone i zračnog prostora iznad tih voda, te
- usklađivanje djelatnosti u Zoni i drugih djelatnosti u morskoj okolini.

Amandmani koji se usvajaju ne smiju dirati u prava stečena na temelju postojećih ugovora.

5. PRIJENOS TEHNOLOGIJE

Osim odgovarajućih odredaba Konvencije,⁵⁴ prijenos tehnologije, u svrhe XI. dijela Konvencije, uređuje se i u Sporazumu na sljedećim načelima:

- poduzeće i države i razvoju, koji žele steći tehnologiju za dubokomorsko rudarstvo, moraju to učiniti na pravednim i umjerenim trgovačkim temeljima i uvjetima na slobodnom tržištu ili putem joint-venture pothvata;

⁵⁴ Čl. 144. Konvencije.

- ukoliko Poduzeće i države u razvoju nisu u mogućnosti steći tehnologiju za dubokomorsko rudarstvo, ugovaratelj i države (ili države koje jamče) obvezuju se surađivati u potpunosti i djelotvorno s Vlašću. Ta suradnja se zahtijeva zbog olakšavanja stjecanja tehnologije za dubokomorsko rudarstvo;
- države stranke moraju promicati međunarodnu tehničku i znanstvenu suradnju u pogledu djelatnosti u Zoni ili između zainteresiranih stranaka ili razvijanjem osposobljenosti, tehničke suradnje i programa znanstvene suradnje na području znanosti koje se bave morem, te tehnologije i zaštite i očuvanja morskog okoliša.⁵⁵

Sporazumom se dokida obveza prijenosa na Poduzeće i na zemlje u razvoju tehnologije koja je potrebna za djelatnosti u Zoni.⁵⁶

6. POLITIKA PROIZVODNJE

1. Politika Vlasti u pogledu proizvodnje temelji se na sljedećim načelima:

- a) razvoj bogatstava Zone provodi se u skladu s razumnim komercijalnim načelima;
- b) odredbe Općeg sporazuma o cijenama i trgovini (GATT-a) i sporazuma koji će ga naslijediti ili ga zamijeniti, primjenjuju se na djelatnosti u Zoni;
- c) zabranjuje se subvencioniranje djelatnosti u Zoni izuzev na način kako je to predviđeno u sporazumima spomenutim u podstavku (b);
- d) zabranjuje se svaka diskriminacija između ruda dobivenih iz Zone i ostalih nalazišta.

Rude dobivene iz Zone kao i uvoz roba proizvedenih iz takvih ruda ne smiju imati prednosti u pristupu tržištu.

To se posebno ne smije činiti:

- stvaranjem zapreka uvođenjem ili ukidanjem tarifa;
- davanjem od strane država stranaka prednosti onim rudama ili robi koja je proizvedena od strane njihovih državnih poduzeća, fizičkih ili pravnih osoba koje imaju njihovo državljanstvo, odnosno državnu pripadnost ili su pod njihovim nadzorom ili nadzorom osoba koje su njihovi državljani ili imaju njihovu državnu pripadnost;
- e) plan rada za iskorištavanje, koji je odobrila Vlast, sadrži u pogledu svakoga rudarskog ležišta, raspored proizvodnje u kome je sadržana procjena najveće količine ruda koja bi se godišnje proizvodila;
- f) ukoliko dođe do spora u pogledu odredaba Općeg sporazuma o cijenama i trgovini, njegovih pripadajućih pravilnika ili Sporazuma koji će ga naslijediti ili zamijeniti, primjenjuju se sljedeća pravila:
 - (i) ako su države stranke u sporu stranke tih sporazuma, primijenit će postupke rješavanja sporova koji su predviđeni tim sporazumima;
 - (ii) ako jedna ili više država nisu stranke spomenutih sporazuma, one će primjenjivati postupke rješavanja sporova koji su predviđeni Konvencijom.
- g) ako se, prema naprijed navedenim sporazumima, utvrdi da je država stranka

⁵⁵ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 5. st. 1. (a, b. i c.).

⁵⁶ Ukidaju se odredbe Priloga III. čl. 5. *Konvencije*.

sudjelovala u subvencioniranju koje je zabranjeno ili koje je imalo štetne posljedice na interese druge države stranke, a prema toj državi nisu poduzete odgovarajuće mjere, država stranka može tražiti od Vijeća da takve mjere poduzme.⁵⁷

2. Načela koja su sadržana u stavku 1. ne utječu na prava i obveze prema bilo kojoj drugoj odredbi spomenutih sporazuma, niti na sporazume o slobodnoj trgovini i carinskim savezima u odnosima između država stranaka koje su stranke tih sporazuma.⁵⁸

7. EKONOMSKA POMOĆ

Sporazumom je dokinuta obveza Vlasti da ukazuje pomoć zemljama u razvoju koje su zemaljski proizvođači onih minerala koji će se vaditi iz zone zbog ozbiljnih štetnih posljedica koje mogu nastati u njihovu gospodarstvu ili u prihodima od izvoza, zbog smanjenja cijene neke rude ili smanjenje obujma izvoza te rude i to u toj mjeri u kojoj je takvo smanjenje uzrokovano djelatnostima u Zoni.

Vlast će, umjesto toga, ustanoviti Fond za ekonomsku pomoć zemljama u razvoju iz dijela sredstava Vlasti koji će preostati nakon što se pokriju upravni troškovi Vlasti. U ovaj Fond uplaćivat će se sredstva od uplata ugovaratelja, uključujući Poduzeće, te sredstva dobrovoljnih doprinosa.

Za države u razvoju koje su kopneni proizvođači, a za koje se utvrdi da trpe najveću štetu zbog proizvodnje ruda iz Zone, pomoć se pruža iz Fonda Vlasti za ekonomsku pomoć.

Za oštećene države u razvoju koje su kopneni proizvođači, kad je to prikladno, Vlast će pružiti pomoć u suradnji s postojećim globalnim i regionalnim razvojnim ustanovama koje imaju infrastrukturu i stručnost za ostvarivanje takvih programa pomoći.⁵⁹

8. FINANCIJSKI UVJETI UGOVORA

Sporazumom su izmijenjene i odredbe Konvencije koje se odnose na financijske uvjete ugovora.

Prilikom donošenja pravila, propisa i postupaka o financijskim uvjetima ugovora između Vlasti i ugovaratelja, treba poštovati sljedeća načela:

- sustav plaćanja u korist Vlasti mora biti povoljan za ugovaratelja i za Vlast;
- Iznosi plaćanja, prema tom sustavu, moraju biti slični onima koji odgovaraju u kopnenoj proizvodnji istih ili sličnih ruda, kako se ne bi davala prednost, ili se stavljalo u nepovoljan položaj, dubokomorsko rudarstvo;
- sustav plaćanja treba pojednostaviti. On može biti ili sustav naknade, ili spoj naknade i podjele dobiti;

⁵⁷ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 6. (a-g).

⁵⁸ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 6. (2).

⁵⁹ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 6. st. 1. (a-d).

- godišnja stalna pristojba plaća se od početka komercijalne proizvodnje i njezin iznos utvrđuje Vijeće;
- sustav plaćanja može se s vremenom preispitati ako dođe do promjene okolnosti;
- sporovi o tumačenju i primjeni ovih pravila i propisa podvrgavaju se postupcima rješavanja sporova predviđenim po Konvenciji.⁶⁰

9. FINANCIJSKI ODBOR

U funkciji smanjenja nepotrebnih troškova formiran je jedan novi organ – Financijski odbor. On je sastavljan od 15 članova koje predlažu države stranke po kriteriju stručnosti i poštenja (Aneks Sporazuma, Odjeljak 9, st. 1).

Članove Financijskog odbora bira Skupština vodeći računa o geografskoj zastupljenosti i o predstavljanju poslovnih interesa. Svaka skupina država, a koje ulaze u sastav Vijeća,⁶¹ mora biti predstavljena u Odboru barem jednim članom.

Dok Vlast, osim doprinosa, ne bude imala dovoljno financijskih sredstava za podmirivanje svojih upravnih troškova, članovi Odbora bit će predstavnici pet najvećih financijskih prinositelja upravnom proračunu Vlasti. Nakon toga izbor članova iz svake skupine izvršit će se na temelju prijedloga članova skupine, s mogućnošću da se daljnji članovi izaberu iz svake skupine (Odjeljak 9. st. 3. Aneksa Sporazuma).

Mandat članova Financijskog odbora traje pet godina i mogu biti birani ponovno za daljnji mandat (Odjeljak 9. st. 4. Aneksa Sporazuma).

Članovi Financijskog odbora ne smiju imati financijski interes u djelatnostima koje ulaze u krug predmeta za koje Odbor donosi preporuke. Povjerljive obavijesti koje su saznali pri obavljanju dužnosti u Vlasti ne smiju otkrivati ni nakon što im prestane funkcija članova Odbora.⁶²

Preporuke koje donosi Financijski odbor moraju uzeti u obzir Skupština i Vijeće kad donose odluke o sljedećim pitanjima:

- nacrt financijskih pravila, propisa i postupaka organa Vlasti, te financijsko poslovanje i unutarnja financijska uprava Vlasti;
- procjena doprinosa članova upravnom proračunu Vlasti;
- važna financijska pitanja, uključujući predloženi godišnji proračun koji priprema tajnik Vlasti, kao i financijske vidove provedbe programa rada Tajništva;
- upravni proračun;
- financijske obveze država stranaka koje potječu iz primjene Sporazuma i XI. dijela, kao i utjecaj prijedloga i preporuka koje uključuju izdatke iz sredstava Vlasti na upravu i proračun;
- pravila, propisi i postupci u pogledu pravične raspodjele financijskih i drugih ekonomskih blagodati od djelatnosti u Zoni i odluka koje o tome treba donijeti.⁶³

⁶⁰ Aneks Sporazuma, Odjeljak 8. st. 1. (a-f).

⁶¹ Države su navedene u Odjeljku 3. stavku 15. (a), (b), (c) i (d) Aneksa Sporazuma.

⁶² Odjeljak 9. st. 6. Aneksa Sporazuma.

⁶³ Aneks Sporazuma, Odjeljak 9, st. 7. (a-f).

Odluke Financijskog odbora o pitanjima postupka donese se većinom glasova članova koji su prisutni i koji glasuju. Odluke o meritornim pitanjima donose se konsenzusom.⁶⁴

KAKVO JE STANJE U MEĐUNARODNOJ ZONI DANAS?

Sporazum iz 1994. godine u potpunosti je priznao primjedbe Sjedinjenih Država i drugih industrijski razvijenih zemalja na dio XI. Konvencije UN o pravu mora iz 1982. godine.

I premda je u preambuli Sporazuma iz 1994. godine istaknuto da su Zona i njezina bogatstva zajednička baština čovječanstva, čini se da su usvojena takva pravila koja će više štititi interese velikih industrijskih i pomorskih sila nego što će promaknuti ideju o Zoni kao zajedničkoj baštini svih ljudskih bića.

Kao što smo već naprijed istaknuli, industrijski razvijene zemlje su, u iščekivanju donošenja prihvatljivog međunarodnog ugovora, donijele svoje nacionalne zakone o rudarenju u dubokom podmorju kojima su željele postići dva cilja: osigurati čvrsti pravni okvir u granicama kojeg bi se moglo nastaviti sa započetim aktivnostima rudarenja u dubokom podmorju i osigurati nesmetanu tranziciju s tog nacionalnog režima na režim koji će biti uspostavljen novim međunarodnim ugovorom.

Oba ova cilja su usvajanjem Sporazuma iz 1994. godine postignuta. Vijeće Međunarodne vlasti za morsko dno će naknadno odobravati zahtjeve za planovima rada privatnih poduzeća koje su već odobrili organi u državama koje su potpisale Konvenciju, a privremena primjena Sporazuma iz 1994. godine "u skladu s državnim ili unutrašnjim zakonima ili propisima" omogućuje nesmetanu tranziciju i kontinuitet.

Većina od tih država, koje su prethodno donijele Zakone o dubokomorskom rudarenju ili su zaključile Sporazume o privremenim aranžmanima o polimetaličkim modulima na morskom dnu, postale su strankama Konvencije UN o pravu mora iz 1982. i Sporazuma iz 1994. godine. To su učinile: Njemačka 14. 10. 1994. godine; Italija 13. 01. 1995. godine; Francuska 11. 04. 1996. godine; Japan 10. 06. 1996. godine; Nizozemska 28. 06. 1996. godine; Ruska Federacija 12. 03. 1997. godine, te Belgija 13. 11. 1998. godine. To ipak do danas nisu učinile Sjedinjene Države.⁶⁵

Pripremna komisija za ustanovljenje Međunarodne vlasti za morsko dno i Međunarodnog suda za pravo mora registrirala je sedam pionirskih investitora: Indiju, Francusku, Japan, bivši Sovjetski Savez, Kinu, Koreju te jedan istočnoeuropski konzorcij. Od spomenutih država, pionirskih investitora, sve su postale stranke Konvencije iz 1982. god. i Sporazuma iz 1994. god.⁶⁶ Pored naprijed spomenutih to

⁶⁴ *Aneks Sporazuma*, Odjeljak 9, st. 8.

⁶⁵ Sjedinjene Države su, u skladu s člankom 4(3)(d) Sporazum iz 1994. potpisale, uz rezervu ratifikacije; O interesnim stajalištima SAD u povodu usvajanja Sporazuma iz 1994. vidi u: *Text of a Letter from the Secretary of State to the President*, September 23, 1994, *International Legal Materials*, Volume XXXIV, No. 5, September 1995.

⁶⁶ Na dan 12.11.2001. godine Konvencijom iz 1982. god. vezano je 137 država a Sporazumom iz 1994. god. 103. države.

su učinile i Indija 29. 06. 1995. godine, Republika Koreja 29. 01. 1996. te Kina 07. 06. 1996. godine.

Kako su ove države već izvršile istraživanja i rezervirale važna nalazišta polimetalčkih nodula, to su ih one već i prisvojile za sebe, jer po odredbama Aneksa Sporazuma⁶⁷ nema opasnosti po njihova prava na lokalitetu rudarenja.

Nema izgleda da u bliskoj budućnosti otpočne komercijalna eksploatacija nalazišta na morskom dnu. Konvencija iz 1982. godine stupila je na snagu 1994. godine, a Sporazum iz 1994. god. stupio je na snagu 28. 7. 1996. godine.

Sve ovo ukazuje na to da će teško biti ostvariti ideju o Zoni kao zajedničkoj baštini čovječanstva.

AGREEMENT ON APPLYING SECTION XI OF THE UN CONVENTION RELATED TO THE LAW OF THE SEA OF 10.12.1982 AND THE SITUATION IN THE ZONE TODAY

Summary

Part of XI., and the annexes III. i VI. Conventions, as well as a part of XI. United Nations Convention on the Law of the Sea Implementation agreement, 10.12.1982, have created a legal regime which regulates exploration and utilization of mineral wealth in deep sea floor outside of borders of national jurisdiction.

The objections of the US and other industrial developed countries were accepted with the 1994. Treaty.

This research paper elaborates the mining regime, changes that are being made through Treaty, as well as the situation in International Zone today.

⁶⁷ Poglavlje 1(6)(a)(ii) *Aneksa Sporazuma*.